

NORGES HØYESTERETT

Den 24. november 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-02033-A, (sak nr. 2008/1126), straffesak, anke over dom,

A (advokat Halvard Helle)

B (advokat Anders Brosveet)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Lasse Qvigstad)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Indreberg**: Saken gjelder anke over lagmannsrettens lovanvendelse, og reiser spørsmål om en kontoeier som forbruker penger som ved en feil er overført til hans eller hennes bankkonto, kan dømmes for underslag, jf. straffeloven § 255.
- (2) Borgarting lagmannsrett avsa 30. april 2008 dom med slik domsslutning:
”Tingrettens dom med hovedforhandling oppheves forsåvidt A og B er frifunnet etter tiltalen.”
- (3) Dommen gjaldt påtalemyndighetens anke over Oslo tingretts dom 7. november 2007, hvor tingretten frifant ektefellene A og B etter tiltale for grovt underslag, jf. straffeloven § 256 jf. § 255, men dømte dem til å betale erstatning til Aetat med 960 641 kroner.
- (4) A og B har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Ankene gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet.
- (5) *Jeg er kommet til at ankene ikke kan føre frem.*

- (6) Saksforholdet kan i korthet beskrives slik:
- (7) I perioden 22. oktober 2003 til 24. mars 2004 skjedde det som følge av en feilregistrering i Aetats datasystem, en rekke feilinnbetalinger til A' lønnskonto fra Aetat. Det dreide seg om til sammen 991 901 kroner, som skulle vært overført som lønnstilskuddsmidler til hennes arbeidsgiver, X sykehjem. Ektefellene A og B brukte pengene, blant annet til egenkapital ved kjøp av bolig.
- (8) Tingretten frifant ektefellene. Den la til grunn at et pengebeløp innsatt på en konto, sivilrettslig må anses å tilhøre eieren av kontoen fra det tidspunkt det blir overført til kontoen, dvs. at det ikke lenger "tilhører en annen", som er et vilkår for å domfelle for overtredelse av straffeloven § 255 første straffalternativ. Lagmannsretten var av den motsatte oppfatning. Da tingrettens dom ikke ga de nødvendige opplysninger for å vurdere om de subjektive vilkår for straff var oppfylt, ble tingrettens dom opphevet.
- (9) Spørsmålet er altså om penger som feilaktig er overført til en bankkonto, må anses å tilhøre kontoinnehaveren i relasjon til straffeloven § 255 første straffalternativ. Jeg nevner for ordens skyld at verken tingretten eller lagmannsretten mente § 255 annet straffalternativ var anvendelig. Det er jeg enig i, jf. Rt. 1997 side 1760 og Rt. 2003 side 1243.
- (10) Høyesterett har behandlet spørsmålet om underslagsbestemmelsen omfatter bruk av penger som ikke skulle vært overført til tiltaltes bankkonto, i to saker, begge avsagt under dissens og med ulikt resultat, se Rt. 1997 side 1760 og Rt. 2003 side 1243.
- (11) Rt. 1997 side 1760 gjaldt et entreprenørselskap som hadde hatt krav på et større beløp fra en oppdragsgiver. Det var avtalt at en del av beløpet skulle overføres direkte til en underentreprenør. Ved en feil gikk likevel hele overføringen til entreprenørselskapet, som disponerte over midlene. Høyesterett frifant under dissens 3–2 daglig leder i entreprenørselskapet. Annenvoterende, som representerte flertallet, ga uttrykk for at det her "snarere [var] tale om et regulært mislighold av en sivilrettslig pengeforpliktelse" enn et underslag.
- (12) I Rt. 2003 side 1243 var det ved en tastefeil utstedt en kreditnota på 8 125 774 kroner, mens det korrekte beløpet var 81 257 kroner, altså en hundredel. Pengene kom inn på driftskontoen til selskapet den domfelte var daglig leder for. I stedet for å bli betalt tilbake, ble pengene overført til en sperret konto, hvor de skulle tjene som garanti ved kjøp av kraft i spotmarkedet. Høyesterett kom i denne saken, under dissens 3–2, til at forholdet var omfattet av straffeloven § 255. Førstvoterende, som representerte flertallet, fant at saken på avgjørende vis skilte seg fra 1997-saken. Overføringen var her skjedd ved en ren tastefeil, og synspunktet "regulært mislighold av en sivilrettslig pengeforpliktelse" var lite treffende.
- (13) Saksforholdet i vår sak har klare likhetstrekk med saksforholdet i Rt. 2003 side 1243. A har ikke på noe tidspunkt hatt krav på pengene som ble godskrevet hennes konto, det dreier seg om en ren feilutbetaling fra Aetats side.
- (14) Forsvarerne har påpekt at anførselen i Rt. 2003 side 1243 ikke gjaldt vilkåret i § 255 om at gjenstanden helt eller delvis "tilhører en annen". De har anført at det ved tolkningen av loven på dette punktet må legges avgjørende vekt på det sivilrettslige

eiendomsrettsbegrepet. Sentralt står finansavtaleloven § 28, jf. § 39, som fastsetter at et betalingsoppdrag ikke kan tilbakekalles eller endres etter at beløpet er godskrevet mottakerens konto. Etter dette tidspunktet får betaleren et restitusjonskrav, men dette er en fordring på linje med andre usikrede kreditorers fordringer – betaleren er ikke lenger eier av pengene. Eiendomsrettsbegrepet er sentralt i jussen, og bør ikke ha ulikt innhold i ulike rettsdisipliner, jf. også den europeiske menneskerettskonvensjonens krav til klar lovhjemmel for å gripe inn overfor borgerne.

- (15) Det er riktig at anførselene i 2003-saken, slik de er gjengitt, gjaldt spørsmålet om pengene på kontoen var "en løvsøregjenstand", og om de eventuelt var i tiltaltes "besittelse". Når Høyesterett kom til at forholdet i saken var omfattet av straffeloven § 255, mener jeg likevel det må tungtveiende grunner til for å fravike det resultat som følger av dommen.
- (16) Jeg kan ikke se at det foreligger slike tungtveiende grunner. Etter mitt syn strider det mot alminnelig språkbruk å anse penger som ved en feil er overført til en bankkonto, for å tilhøre kontoinnehaveren. Jeg slutter meg til lagmannsretten når den påpeker at "...eiendomsrett' ikke er noe entydig begrep. Det er sammensatt og omfatter forskjelligartede beføyelser og rettsvirkninger. Begrepet som sådan er da ikke vel egnet til å fastslå innholdet i straffeloven § 255". Jeg er også enig med lagmannsretten i at "...en ikke kan legge avgjørende vekt på at eksempelvis finansavtaleloven (§ 28 jf. § 39) har godskrift av konto som skjæringspunkt for når et betalingsoppdrag kan tilbakekalles. Det er verdt å merke seg at heller ikke denne bestemmelse knytter konsekvenser til eiendomsbegrepet som sådan. Skjæringspunktet er valgt for å ha en klar og forutberegnelig regel. Dette er et behov for alle aktører innen betalingsformidling som ikke uten videre kan være avgjørende i forhold til straffeloven § 255". At godskrift av konto ikke nødvendigvis er et skjæringspunkt, vises også av finansavtaleloven § 31, som gir en finansinstitusjon som ved en feil har godskrevet uriktig konto eller uriktig beløp, tre dager til å rette feilen.
- (17) For meg fremstår det som nokså klart at dersom et pengebud leverer penger til feil person, vil ikke mottakeren bli *eier* av pengene ved overleveringen. Dette må gjelde uavhengig av hvordan man i sivilretten løser spørsmålet om kreditorbeslag osv., som jeg finner det unødvendig å gå nærmere inn på. Bruker mottakeren opp pengene, vitende om feilen, rammes dette av underslagsbestemmelsen. Jeg kan ikke se at det foreligger hensyn som tilsier at feiloverføring til bankkonto skal behandles på en annen måte.
- (18) Den europeiske menneskerettskonvensjon – EMK – artikkel 7 krever at lovgivningen klart definerer hva som er straffbare forhold. Det fremgår av avsnitt 52 i Den europeiske menneskerettsdomstolens dom i Kokkinakis mot Hellas fra mai 1993, at vilkåret er tilfredsstilt når en bestemt lovtolkning fremgår av rettspraksis. Den usikkerhet som måtte ha eksistert etter dommen i Rt. 1997 side 1760 om anvendelsen av straffeloven § 255 ved bruk av feiloverførte midler, opphørte etter mitt syn etter Rt. 2003 side 1243. Klarhetskravet i EMK artikkel 7 kan derfor ikke være til hinder for at forholdet i vår sak omfattes av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 255.
- (19) Forsvarerne har pekt på at en kontoeier som på grunn av sivilrettslige regler tror beløpet tilhører ham eller henne, vil måtte frifinnes fordi en slik villfarelse – selv om den er uaktsom – gjør at uberettiget vinnings hensikt mangler. Dette kan ikke føre fram. Såfremt de øvrige subjektive vilkår er oppfylt, vil kontoeieren være klar over at handlingen er rettsstridig, og etter straffeloven § 57 er det bare villfarelse med hensyn til handlingens

”retsstridige Beskaffenhet”, som kan fritas for straff. Villfarelse om at handlingen er straffbar, omfattes ikke, jf. Matningsdal og Bratholm: Straffeloven med kommentarer, Første Del. Almindelige Bestemmelser, annen utgave side 504.

- (20) Endelig har forsvarerne anført at reelle hensyn tilsier at underslagsbestemmelsen ikke utstrekkes til å omfatte et tilfelle som dette, idet det helt mangler karakter av tillitsbrudd. Dersom man mener at slike forhold er straffverdige, bør de som i dansk rett anses som uberettiget tilegnelse av hittegods, ikke underslag.
- (21) Til dette bemerker jeg at § 255 gjelder uavhengig av hvordan gjerningspersonen er kommet i besittelse av tingen, jf. blant annet Andenæs: Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene. Samlet utgave ved Andersen, side 341. Det er altså ikke noe ubetinget krav at det dreier seg om misbruk av tillitsforhold. Videre vil de subjektive vilkår hindre at underslagsbestemmelsen favner for vidt. Endelig kan det ved straffutmålingen legges vekt på at mottakeren ikke har begått et tillitsbrudd, og er blitt utsatt for en fristelse uten selv å ha satt seg i situasjonen.
- (22) Jeg er etter dette kommet til at lagmannsretten har tolket loven riktig, og stemmer for denne

D O M :

Ankene forkastes.

- (23) Dommer **Matningsdal:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (24) Dommer **Øie:** Likeså.
- (25) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (26) Dommer **Coward:** Likeså.
- (27) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Ankene forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: